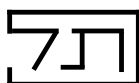

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת תלמוד ותושבע"פ

בית, חינוך ומשפחה

על פי התכנית החדשה של מבחני הבגרות
במסלול תושבע"פ

ירושלים התשע"ח

מערכת [מהדורה ראשונה תשע"ב]:

הגב' דבורה רוזנברג, הממונה על חינוך לחיים במשפחה בחמ"ד, משרד החינוך, ירושלים

כותבי היחידה [מהדורה ראשונה - תשע"ב]:

הגב' רעות ברוש, אולפנת אורות עציון, ראש צורים, גוש עציון; תכנית לב לדעת
הגב' חנה גודינגר, תיכון פלך, ירושלים; תכנית לב לדעת
הרב חן חלמיש, ר"מ בישיבת בית אורות, ירושלים; מהות, בתי מדרש למורים, ירושלים
הגב' טוני מיטלמן, בית ספר אור תורה רמות, ירושלים; מדרשיית אמי"ת קמה, ירוחם
הרב ארי שבט, מכללת אורות ישראל, אלקנה
הרב אלי שיינפלד, ישיבה תיכונית מדעית, מעלה אדומים

ייעוץ הלכתי: הרב יהושע מגנס, ר"מ בישיבת מרכז הרב, ירושלים; [לשעבר, רב אולפנית
בני עקיבא, תל אביב]

עריכה לשונית: הרב כרמיאל כהן

עיצוב גרפי: סטודיו "שחר שושנה" מקבוצת "סקורפיו 88", ירושלים

תודות

לכל המחברים וההוצאות לאור שנתנו הסכמתם לפרסום דבריהם.

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך, ירושלים, התשע"ח

תוכן העניינים

7	פתח דבר
8	הקדמה

פרק א: "טובים השנים מן האחד"

13	א. "טובים השנים" - מהות הקשר שבין איש לאישה
13	1.א. מהות הקשר
15	2.א. מציאת בן/בת זוג
17	ב. "ויקרא את שמו אדם" - זוגיות
17	1.ב. זוגיות כהשלמה
18	2.ב. אתגר הזוגיות
20	3.ב. "זכר ונקבה ברא אותם" - על השוני בין גברים לנשים
22	ג. "פרו ורבו" - הולדת ילדים
22	1.ג. תכלית הציווי
25	2.ג. היקף החובה של הולדת ילדים
25	3.ג. "לא תהו כראה לשכת יצרה" - מצווה ליישב את העולם
26	4.ג. אישה פטורה ממצוות פרו ורבו

פרק ב: יצר ויצירה

31	א. "ויצר ה' אלקים את האדם"
33	ב. יצרים ויצירתיות
35	ג. "ובחרת בחיים"
35	1.ג. מבט נקי
39	2.ג. איסור קירבה ("איסור נגיעה")
41	3.ג. איסור ייחוד
44	4.ג. שחייה מעורבת וריקודים מעורבים
45	5.ג. מניעת הטרדה על רקע מיני
50	6.ג. על הגבורה ועל התשובה

פרק ג: מתי להינשא?

57	א. נישואין ובשלות נפשית
59	ב. נישואין ולימוד תורה
60	ג. נישואין ופרנסה
62	ד. נישואין והרהורי עברה

פרק ז: קידושין ונישואין

- 67 א. שידוכין
- 70 ב. אירוסין ונישואין
- 70 1.ב אירוסין-קידושין
- 71 2.ב ברכת האירוסין
- 72 ג. "האשה נקנית"
- 73 ד. קידושין בטבעת
- 73 1.ד שווה פרוטה וטבעת
- 74 2.ד מתן הטבעת - אמירת "הרי את מקודשת לי"
- 74 ה. עדי הקידושין
- 75 ו. כתובה
- 76 ז. חופה
- 76 1.ז מהי החופה?
- 77 2.ז הנישואין וברכותיהן
- 79 3.ז סדר החופה
- 80 ח. איסורי ביאה, נישואין אזרחיים וקידושי שחוק

פרק ה: מחויבויות שבין איש לאשתו

- 85 א. מחויבויות האיש לאשתו
- 87 1.א מזונות
- 87 2.א כסות ומדור (מגורים)
- 87 3.א עונה
- 88 ב. מחויבויות אישה לבעלה
- 88 1.ב מלאכות הבית
- 89 2.ב פירות נכסיה בחייה
- 91 ג. הכתובה - מטרה ומבנה
- 92 ד. הזכות הממונית של האישה לאחר גירושין או פטירת האיש
- 93 ה. נוסח הכתובה

פרק ו: בניית הבית

- 99 א. אהבה וכבוד
- 101 ב. שלום בית
- 105 ג. מנהגי הבית
- 106 ד. "כַּפָּיִם הַכְּפָיִם לְפָנָיִם" - תקשורת טובה בין בני הזוג

- 107 1.7 חשיבותה של התקשורת
- 108 2.7 קשיים בתקשורת
- 109 3.7 השכנת שלום בין איש לאשתו
- 110 ה. אלימות בין בני זוג

פרק ז: מצוות עונה

- 118 א. מצוות עונה - חיי אישות בין בני זוג
- 119 ב. החיבור הגופני
- 121 ג. חיבור מתוך רצון משותף ובשמחה

פרק ח: טומאה וטהרה

- 125 פתיחה - שלוש מצוות ייחודיות לנשים
- 126 א. טומאת הנידה והזבה
- 129 ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזה
- 131 ג. "סֹגְרָה בְּשׁוֹשְׁבֵינָם" - מהותם של ימי ההרחקות
- 133 ד. הפסק טהרה ושבעה נקיים
- 134 ה. טבילה במקווה
- 135 ו. משמעות הטבילה במקווה
- 137 1. הכניסה למקווה - כעובר ברחם אמו, לידה מחדש
- 138 2. קרבת ה' בטבילה
- 139 ז. שאלת רב ואנשי מקצוע נוספים

פרק ט: כיסוי ראש

- 143 א. דת משה ודת יהודית
- 145 ב. אופן הכיסוי
- 146 ג. היכן יש חובה לכסות את הראש?
- 147 ד. כיסוי ראש - היבטים רעיוניים

פרק י: גירושין, ייבום וחליצה, עגינות

- 153 א. גירושין
- 153 1. לא ממהרים להתגרש - שלום בית
- 154 2. שטר כריתות - הגט
- 156 3. מקומם של הילדים כשהורים התגרשו
- 157 4. הסכם קדם-נישואין

- 158 ב. ייבום וחליצה
 158 ג. עגונה

פרק יא: חובות ביחסי הורים וילדים

- 164 א. כיבוד ומורא הורים
 166 ב. חובות הורים לילדיהם
 167 1. לימוד תורה
 169 2. לימוד מקצוע
 170 ג. דאגה ממונית - מזונות לילדים
 172 ד. חינוך למצוות ולמידות טובות
 173 ה. קשרי הורים עם ילדיהם - כבוד ושיח
 177 ו. דרכי חינוך

פרק יב: התנהלותה של המשפחה

- 183 א. שותפות בני הזוג בהנהגת הבית
 186 ב. לימוד תורה במסגרת המשפחה
 189 ג. כלכלת המשפחה
 189 1. עבודה ופרנסה
 193 2. צרכנות נבונה בכלכלת המשפחה

פרק יג: קרבה בין איש לאשתו

- 198 א. מצוות עונה
 199 ב. החיבור הגופני
 201 ג. חיבור מתוך רצון משותף ובשמחה

פרק יד: סוגה בשושנים - קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

- 206 א. זמנים של קרבה וריחוק
 208 ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזה
 211 ג. "סוגה בשושנים" - מהותם של ימי ההרחקות
 212 ד. תהליך ההיטהרות
 213 ה. משמעות הטבילה במקווה
 214 ו. הדרכת חתנים/הדרכת כלות; שאלת רב ואנשי מקצוע נוספים

"העמודים אשר הבית נכון עליהם" (שופטים טז, כו). חוברת זו היא מסע לימודי בעקבות העמודים והשורשים שהבית היהודי נשען עליהם. המקום האישי של כל אחד מבני הזוג, מקומם המשותף של זוג כגוף אחד, וכהורים לילדים. העיון והלמידה של הנושא, מתחיל בפסוקי המקרא, ממשיך למקורות חז"ל ולפרשנים ולפוסקים בני זמננו, שעסקו בבנין האמוני-ערכי של הבית, וההלכות הייחודיות של המשפחה.

עד סיום שנות הנערות, כל בן ובת חיים את חייהם במסגרת המשפחה הגרעינית הקרובה, במעגלים חברתיים משתנים ומתחלפים. בשלב מסוים, כשיש בשלות מתאימה, החיים הם בזוג, במשפחה עם ילדים, והגרעין המשפחתי החדש תופס מקום חשוב. יש בו מחויבויות גדולות, ואחריות לחינוך ילדים, לפרנסה, להמשך פיתוח אישי, והמשך מתמיד של עיצוב חיי המשפחה - הקהילה הקטנה שכל זוג בונה לעצמו.

בחוברת שלפנינו יש מעט מתוך עושר אדיר של מקורות ועיונים בתחום. כלים בסיסיים וראשוניים, לקראת אופי ומבנה אחר של חיים, שעדין אינו מוכר לבנים ולבנות בגיל הנערות. הלימוד הוא חשיפה למושגים חדשים, שלא עסקו בהם עד עתה, מושגים שהם התשתית לבית ולמשפחה שמבוססים על: "מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין".

התקווה והתפילה היא שתוכני החוברת החדשה אכן יתנו מענה טוב וכלים יעילים, לקראת הקמה של בנין עדי-עד אישי של כל אחד ואחת, ולקראת בנין שלם.

בהזדמנות זו תודה רבה לצוות הנהדר שהיו שותפים לכתובת היחידה. המחשבות המעמיקות, הלבטים המשותפים, הביאו להוצאתה של חוברת נאה ומתאימה בתכניה העשירים, היפים והממלאים.

ברכת הצלחה למורים ולמורות המלמדים יחידה זו ומשקיעים מזמנם ומניסיונם ללימוד נושא חשוב זה. המורים והמורות יהיו בוודאי כתובת לשאלות והתלבטויות, הרבה מעבר לכתוב בחוברת הזו.

בברכה רבה ובהצלחה לכל

הרב יהודה זולדן

מפמ"ר להוראת תלמוד ותושבע"פ

הקדמה

בניית המשפחה היא נושא משמעותי מאוד בחיי כל אחד ואחת מאתנו. בדורנו עוד גדלה חשיבותם של הלימוד והשיח בנושא חיי המשפחה הבריאים וכן העיון בהדרכתה של התורה בנושא זה. מטרת הלימוד בחוברת זו היא להבין ולהעצים את הדרכתה של תורה בחשיבותן של המשפחה והזוגיות ולפתח ולהעמיק את השיח בנושא זה בין כל השותפים בלמידה: המורה, התלמידים והתלמידות.

היחידה שלפניכם מורכבת מארבעה עשר פרקים העוסקים במגוון נושאים הקשורים בבית היהודי ובבנייתו. יש ללמוד את פרקים א-יא, או את פרקים א-ו, י-יד.

להלן פירוט של תוכני הפרקים והרצף שביניהם:

- פרק א עוסק בתפקידם ובמשמעותם של הנישואים בחייו של אדם. בעקבות דברי חז"ל והפוסקים, מסורטטים בפרק שני פנים הנוצרים בחיי נישואים תקינים: הקשר הזוגי הנבנה בין איש ואישה והרצון המשותף שלהם להקים יחד משפחה ולהוליד ילדים. שני פנים אלו ילוו אותנו בפרקים נוספים בהמשך היחידה.
- פרק ב מחזיר אותנו למצב שלפני הנישואין, להתמודדויות במפגש בין המינים. תפקידו ועוצמתו של היצר בחיים, הצורך לשמור על מבט נקי, איסור נגיעה ודיני ייחוד.
- פרק ג עוסק בשאלה מתי הוא הזמן הנכון לממש את השאיפה להתחתן ולהקים בית. בפרק זה נלמד על שיקולים שונים בסוגיה מורכבת ואקטואלית זו, שיקולים שכבר הובאו בדברי חז"ל והפוסקים.
- פרק ד עוסק בצדדים ההלכתיים של הקידושין והנישואין ובחיבור הנפשי של שניים, איש ואישה, לבית אחד.
- פרק ה עוסק בשטר הכתובה, שבו מנוסחות באופן משפטי החובות ההדדיות של בני הזוג.
- פרק ו מלמד שחתונה איננה מתרחשת ברגע אחד, אלא היא מסע שלם של בנייה משותפת המחברת בין שני אנשים. נעסוק גם בכלים הדרושים לבניית זוגיות נאמנה ומשמעותית.

- פרק ז עוסק במצוות עונה: בגדרים הבסיסיים של מצווה זו ובמשמעות המתלווה לכך שהתורה מגדירה את קיום העונה כמצווה.
- פרק ח עוסק בדיני טומאה וטהרה: בנקודות הציון המשמעותיות במעגל החודשי ובהשלכות הכלליות של מעגל זה על החיים הזוגיים.
- פרק ט יעסוק בחובת האישה בכיסוי ראש ובשאלות המתלוות לחובה זו.
- פרק י עוסק במציאות הכואבת שבה זוג בוחר לפרק את הקשר ביניהם. הבחירה להתגרש והגירושין עצמם צריכים להיעשות גם הם על פי הכללים ההלכתיים.
- פרק יא יעסוק בחובות ההדדיות הקיימות בתא משפחתי הכולל הורים וילדים: מהן החובות של הילדים כלפי הוריהם ומהן החובות של ההורים כלפי ילדיהם.
- פרק יב יעסוק בהתנהלותה של משפחה. ביחס הנכון שבין השקעה בעבודה, בבניית קריירה אישית, לבין ההשקעה בבית ובגידול הילדים, וכן בלימוד תורה וערכיה במסגרת המשפחה.
- פרק יג יעסוק בקרבה שבין איש לאשתו, במצות עונה, ובמשמעות הקשר הגופני.
- פרק יד יעסוק במשמעותם ותפקידם של הימים בהם בני זוג אסורים זה לזה ובהלכות הקשורות לימים אלו.

ביוגרפיות

ביוגרפיות קצרות על המחברים שדבריהם הובאו בחוברת, מופיעות בפעם הראשונה שמחבר זה נזכר.

נספח הרחבות

באתר מפמ"ר תושבע"פ מופיע נספח הרחבות ובו מקורות נוספים להעשרה ולהעמקה.

